

Landsbygdsprogram Sala kommun

KOMMUNFULLMÄKTIGE

INNEHÅLL

1	SAMMANFATTNING	5
2	INLEDNING	6
2.1	Vägledande principer	6
2.2	Syfte	7
2.3	Mål	7
2.4	Bakgrund	7
3	UNDERLAG.....	9
3.1	Globala, nationella och regionala strategier och mål	9
3.2	Kommunala visioner och strategier.....	10
3.3	Beskrivning av Sala kommun – fokus landsbygd.....	11
4	FOKUSOMRÅDEN, INRIKTNING OCH ÅTGÄRDER	14
4.1	Dialog, kommunikation och samverkan som drivkraft för landsbygdsutveckling	14
4.2	Kommersiell service	16
4.3	Infrastruktur och kommunikationer	17
4.4	Hållbar bostadsutveckling	18
4.5	Förutsättningar för företagande.....	19
4.6	Attraktivitet.....	21
4.7	Stärkt beredskap	21
4.8	Säkrad livsmedelsförsörjning.....	22
4.9	Miljö, klimat och biologisk mångfald på landsbygden	23
5	FRÅN ORD TILL HANDLING	25
5.1	Genomförande i ordinarie styrning	25
5.2	Samverkan och dialog.....	25
5.3	Finansiering	25
5.4	Uppföljning.....	26
5.5	Ansvar och revidering.....	26
6	SLUTORD	27
7	BILAGOR	28

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Landsbygdsprogram Sala kommun		Dokumenttyp Program	Omfattar Kommunen
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Näringslivschef	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum 2026-05-25	Översyn bör göras Varje mandatperiod	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2025/962
Relation	Ersätter	Författningssamling	

1 SAMMANFATTNING

Landsbygdsprogrammet visar hur Sala kommun, tillsammans med invånare, företag och föreningar, ska utveckla landsbygden som en bärande del av kommunens hållbara framtid. Det bygger på visionen *"Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft"* och utgör länken mellan långsiktiga mål i Översiktsplan 2050 och konkreta prioriterade fokusområden.

Programmet omfattar service och tillgänglighet, företagande och gröna näringar, livsmedelsförsörjning och beredskap, bostadsutveckling, kultur och mötesplatser samt klimat-, miljö- och naturvårdsåtgärder. Landsbygdens betydelse för lokal livsmedelsproduktion, krisberedskap och robusthet har en särskilt strategisk roll för kommunens långsiktiga hållbarhet. Genomgående betonas behovet av att integrera landsbygdsperspektivet i hela kommunens arbete, där Landsbygdsrådet har en central roll som forum för dialog, samarbete och gemensam uppföljning, så att stad och landsbygd utvecklas tillsammans.

Utvecklingen av landsbygden sker i nära samverkan mellan kommunen, näringslivet, civilsamhället och regionala aktörer. Kommunen äger inte samtliga utvecklingsfrågor ensam, men ska genom planering, dialog och samordning bidra till goda och långsiktiga förutsättningar i hela kommunen.

Programmet lyfter fram vikten av likvärdig service, fungerande infrastruktur och digital uppkoppling, samtidigt som kultur, fritid och föreningsliv är viktiga drivkrafter för gemenskap och attraktivitet. Det sträcker sig till 2035 och ska bidra till regionala och nationella mål för hållbarhet, livsmedelsförsörjning och krisberedskap. Som ett handlingsinriktat verktyg stärker det landsbygdens roll i hela kommunens utveckling och säkerställer att resurser används långsiktigt och hållbart.

Figur 1. Ko på grönbete.

2 INLEDNING

Landsbygdsprogram Sala kommun beskriver landsbygdens värde och utvecklingspotential. Kommunorganisationen, i samverkan med invånare, företag och föreningar, skapar förutsättningar för en levande och hållbar landsbygd som bidrar till hela kommunens utveckling.

Landsbygdsprogrammet har tagits fram av Sala kommuns näringslivsenhet på uppdrag av kommunstyrelsen. Programmet löper till 2035 och revideras en gång per mandatperiod.

2.1 Vägledande principer

Sala kommun ska vara ett "Hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft". Visionen är att alla invånare, oavsett bostadsort, ska kunna leva ett gott liv med lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter. I planeringen prioriteras de sociala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och utvecklingen på landsbygden följs upp utifrån folkhälsa, sysselsättning, lärande och integration.

Genom att integrera landsbygdsperspektivet i alla beslut ska kommunen, i beredningen av ärenden, beakta hur beslut påverkar landsbygdens utveckling, näringslivets förutsättningar och marknadens villkor. I ärenden där påverkan bedöms som påtaglig ska dialog med berörda aktörer övervägas och dokumenteras inom ramen för den befintliga landsbygdskonsekvensbedömningen.

Likvärdigt och tillgängligt: Kommunen ska verka för att alla invånare har tillgång till kommunal service av god kvalitet, oavsett bostadsort. Service ska, så långt det är möjligt, vara nära, mobil eller digitalt tillgänglig och utformas så att avstånd inte blir ett hinder. Genom att utveckla kollektivtrafiken och stödja utbyggnad av digital infrastruktur skapar kommunen förutsättningar för likvärdig service.

Trygghet och livskvalitet: Kommunens insatser ska bidra till trygghet, hälsa, gemenskap och jämlika villkor i hela kommunen.

Närhet och samverkan: Kommunen ska vara närvarande på landsbygden och stödja service, kultur och fritidsutbud i dialog med de som bor och verkar där. Utvecklingen sker i samarbete med civilsamhälle och lokala aktörer för att stärka mötesplatser, kulturarv och föreningsliv.

Bo och verka: Kommunen ska skapa förutsättningar för ett gott boende och ett livskraftigt företagande på landsbygden, med tillgång till bostäder, mark och infrastruktur som stödjer både vardagsliv och näringsliv.

2.2 Syfte

Programmet ger ett helhetsperspektiv på landsbygdens möjligheter och utmaningar. Det ska:

- ange Sala kommuns viljeinriktning och prioriteringar för en livskraftig landsbygd.
- stödja arbetet för en attraktiv, hållbar och levande landsbygd i linje med Översiktsplan för Sala kommun 2050,
- vägleda hur kommunen bidrar till regionala och nationella mål för miljö, klimat, livsmedelsförsörjning och krisberedskap.

2.3 Mål

Programmet har tre övergripande mål:

- tydliggöra viljeinriktning och ambitionsnivå för en attraktiv och levande landsbygd i Sala kommun
- förklara hur kommunen bidrar till nationella och regionala strategier samt stärker självförsörjningsgrad och krisberedskap
- säkerställa att landsbygdsperspektivet beaktas när kommunen fattar beslut och prioriterar resurser

2.4 Bakgrund

I Sala bor och verkar cirka 40% av kommunens invånare och 60% av företagen utanför Sala stad. Det har länge funnits en önskan från politiker, tjänstepersoner och landsbygdens aktörer av att tydliggöra förutsättningar, utmaningar och möjliga åtgärder så att landsbygden kan utvecklas i samspel med staden. Det har i sin tur lett fram till beslut att ta fram ett landsbygdsprogram för Sala kommun. Programmet har tagits fram i dialog med landsbygdens aktörer under ledning av Näringslivsenheten.

Besöksnäringen utgör tillsammans med de gröna näringarna som omfattar verksamheter baserade på naturresurser som jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, djurhållning och även fiske, landsbygdens starka branscher. Utveckling av besöksnäringen ses som en del av platsutvecklingen i syfte att stärka hela kommunens attraktionskraft för besökare, invånare, inflyttare och företagsetableringar. De gröna näringarna spelar en central roll i kommunens beredskapsarbete och i den regionala livsmedelsförsörjningen.

Dialoger med ortsbör, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och resultat från ortsanalyser som genomfördes inför framtagandet av Översiktsplan för Sala kommun 2050 har varit viktiga underlag. De visar att tillgång till god kommunal

och kommersiell service, bredband, bostäder, infrastruktur och byggklar verksamhetsmark är avgörande – men också att mjuka värden, som kommunal närvaro, kultur och fritidsaktiviteter har stor betydelse för landsbygdens attraktivitet.

Känslan av avstånd mellan stad och landsbygd riskerar att förstärkas om service, infrastruktur och arbetsmöjligheter koncentreras till Sala stad. Programmet tydliggör därför vikten av likvärdig tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter, god mobilitet, tillväxtpöjligheter och inflytande över beslut som påverkar landsbygden – faktorer som stärker landsbygdens attraktivitet och ökar trygghet och sammanhållning för alla invånare. Föreningslivet är en bärande kraft för gemenskap, ungas delaktighet och integration. Samtidigt finns utmaningar i form av en åldrande befolkning, generationsskiften i föreningslivet och behov av ökad attraktivitet för inflyttare och unga familjer.

Klimatförändringar, pandemier och geopolitiska händelser påverkar hela kommunen. Sala kommun behöver därför stärka sin beredskap för att till exempel hantera extrema väderhändelser som torka, skyfall samt störningar i transporter och försörjningskedjor. Programmet betonar vikten av klimatanpassning, robust infrastruktur och samordnad krisberedskap.

Avgränsning

Alla områden utanför Sala stad/tätort definieras i detta sammanhang som landsbygd. Det omfattar 99% av kommunens totala yta, det vill säga 1200 kvadratkilometer, ca 40% av invånarna och 60% av företagen.

Den stora ytan gör att landsbygden inte är homogen. De olika kommundelarna och orternas unika förutsättningar utgör en del av underlaget inför beslut som fattas i den kommunala organisationen. I övrigt hanteras frågorna utifrån de fokus- och åtgärdsområden som beskrivs i programmet.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 beskriver en flerkärnig ortstruktur på landsbygden där utvecklingen koncentreras till tre så kallade servicenoder – Ransta, Västerfärnebo och Möklinta – som nav för service, bostäder och verksamheter åt sina omliggande bygder. Kring noderna finns utpekade utvecklingsorter; tillsammans bildar de kluster som knyts ihop med bra infrastruktur.

Programmet beskriver landsbygdens servicenoder och utvecklingsorter på en övergripande nivå och fokuserar på frågor där kommunen har rådighet. Frågor utanför kommunens mandat hanteras genom omvärldsbevakning och samverkan.

3 UNDERLAG

3.1 Globala, nationella och regionala strategier och mål

Landsbygdsprogrammet är förankrat i de nationella och regionala strategier som styr landsbygdsutvecklingen, däribland Agenda 2030, EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik (CAP 2023 – 2027), Regeringens och Regionens Livsmedelsstrategi samt Regionens utvecklingsstrategi.

Agenda 2030 är FN:s globala handlingsplan för hållbar utveckling. Den omfattar 17 mål som bland annat syftar till att avskaffa fattigdom, minska ojämlikheter och möta klimatutmaningen, samtidigt som ekosystem och naturresurser värnas. Syftet är att handlingsplanen ska ligga till grund för att skapa en hållbar utveckling som tillgodoser dagens behov utan att kompromissa framtida generationers möjligheter till hållbar utveckling. Agenda 2030 är vägledande för kommunens arbete och kopplar samman social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet i alla delar av samhällsutvecklingen.

Figur 2. Agenda 2030 – Globala målen för hållbar utveckling.

Idag täcker svensk livsmedelsproduktion ungefär hälften av den totala konsumtionen. Nationellt är målet att öka produktionen, stärka självförsörjningsgraden och bygga en mer robust och hållbar livsmedelskedja. Sala kommun bidrar genom att utveckla de gröna näringarna och lokala försörjningskedjor, i linje med Översiktsplan Sala 2050 där livsmedelsförsörjning och beredskap är centrala delar av en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

3.2 Kommunala visioner och strategier

Landsbygdsprogrammet utgår från kommunens vision och stödjer genomförandet av Översiktsplan 2050 samt andra styrdokument. Det kompletteras av Näringslivsstrategiskt program 2026–2035, där besöksnäringen och de gröna näringarna pekas ut som prioriterade branscher. Tillsammans utgör programmen viktiga verktyg för att förverkliga översiktsplanen – Landsbygdsprogrammet tar ett helhetsgrepp om landsbygdens utveckling, medan Näringslivsstrategiskt program anger riktning och prioriteringar för att stärka företagande och tillväxt i hela kommunen.

Varumärkesplattformen beskriver Sala kommuns identitet och särprägel, där landsbygden lyfts fram som en central del av platsens profil. Även landsbygdens utvecklingsorter framhålls som viktiga för människors identitet och känsla av samhörighet vilket bekräftas i både ortsanalyserna och arbetet med platsvarumärket. Dessa dokument, tillsammans med handlingsplan för kommunens bostadsförsörjning och markägarskap samt kommunens serviceplan utgör grunden för styrningen av samhällsutvecklingen i kommunen.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 anger den samlade inriktningen för landsbygdens utveckling – från helhetsidéen om stad och land i samspel till prioriteringar för ortstruktur, service, bebyggelse, landskap och näringsliv.

Helhetsidé – stad och land i samspel

Översiktsplanen slår fast att hela kommunen, även landsbygden, ska ges utrymme att utvecklas och erbjuda ett attraktivt och hållbart liv, sida vid sida med Sala stad.

Fokusområde “Landsbygdsvänligt, naturskönt och hälsosamt”

Visionen pekar ut en framtid där skog, jordbruksmark och sjörika miljöer förvaltas ansvarsfullt, vilket skapar sunda boendemiljöer och goda möjligheter att leva och verka på landsbygden.

Flerkärnig ortstruktur

För landsbygden utgår utvecklingen från de tre servicenoder – Ransta, Västerfärnebo och Möklinta, som ska fungera som nav för service, bostäder och verksamheter åt sina omliggande bygder. Kring noderna finns utpekade utvecklingsorter; tillsammans bildar de kluster som knyts ihop med välfungerande väg-, kollektivtrafik-, gång- och cykelförbindelser samt utbyggt bredband.

Prioriterad bebyggelse- och serviceutveckling

Ny bebyggelse och kommunala investeringar ska i första hand placeras där skola, grundläggande service och kollektivtrafik redan finns, för att stärka det lokala samhället och minska transportbehovet.

Levande och varierat landskap

Planen vill möjliggöra en levande landsbygd med fortsatt jord- och skogsbruk, företagande och bostäder, samtidigt som de öppna odlingslandskapen, åsarna och vattenmiljöerna bevaras och utvecklas.

Hållbar tillväxt & gröna näringar

Näringslivet ska ges rätt förutsättningar genom nya etableringslägen nära riksvägar och järnväg, med särskild vikt vid gröna, klimatsmarta verksamheter och en växande besöksnäring.

Sammanfattningsvis betonar översiktsplanen en landsbygdsutveckling som bygger på starka servicenoder, goda kommunikationer och bevarade natur- och kulturvärden, vilket ska ge Sala en robust, hälsosam och företagsvänlig landsbygd fram till år 2050.

3.3 Beskrivning av Sala kommun – fokus landsbygd

Sala kommun i regionen

Sala är Västmanlands största kommun till ytan (1 200 km²) och den tredje största sett till invånarantal, med drygt 22 800 invånare (2024). Kommunen ligger i gränslandet mellan Bergslagen, Dalarnas södra delar och den växande Mälardalsregionen.

Sala är en del av de starka pendlingsströmmarna till Västerås, Uppsala, Stockholm och Dalarna. Drygt hälften av de yrkesverksamma invånarna pendlar dagligen. Järnvägarna, Dalabanan och UVEN (Sala - Linköping) gör Sala till en central knutpunkt för både persontrafik och gods, särskilt för Dalarnas skogs- och stålindustri. Även riksväg 70 ger snabb tillgång till huvudstadsregionen och Dalarnas skogs- och stålindustri.

Kommunen samarbetar regionalt inom turism, kollektivtrafik, folkhälsa och klimatanpassning. Genom Västmanland Turism och Leader Nedre Dalälven deltar Sala i utvecklingsprojekt kring fiske, friluftsliv och kulturarv. Sala Silvergruva kompletterar Dalarnas starka varumärke som upplevelsedestination. Sammantaget fungerar Sala som en bro mellan Mälardalens växande regionkärnor och Dalarnas industri- och turistbaserade ekonomi.

Landsbygden i Sala kommun

Cirka 40% av invånarna bor utanför Sala stad, på en landsbygd som upptar 99% av kommunens yta. Drygt 60% av marken är skog och 20% jordbruksmark, vilket ger goda förutsättningar för både livsmedelsproduktion och bioenergi.

Landsbygden kännetecknas av aktivt jord- och skogsbruk, stark föreningskultur och rika natur- och kulturmiljöer. Bostäder och service utgår från servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. De två sistnämnda har genom en så kallad Lokalekonomisk analys (LEA) kartlagt resurserna i sin bygd. Orternas respektive LEA finns som bilagor till programmet.

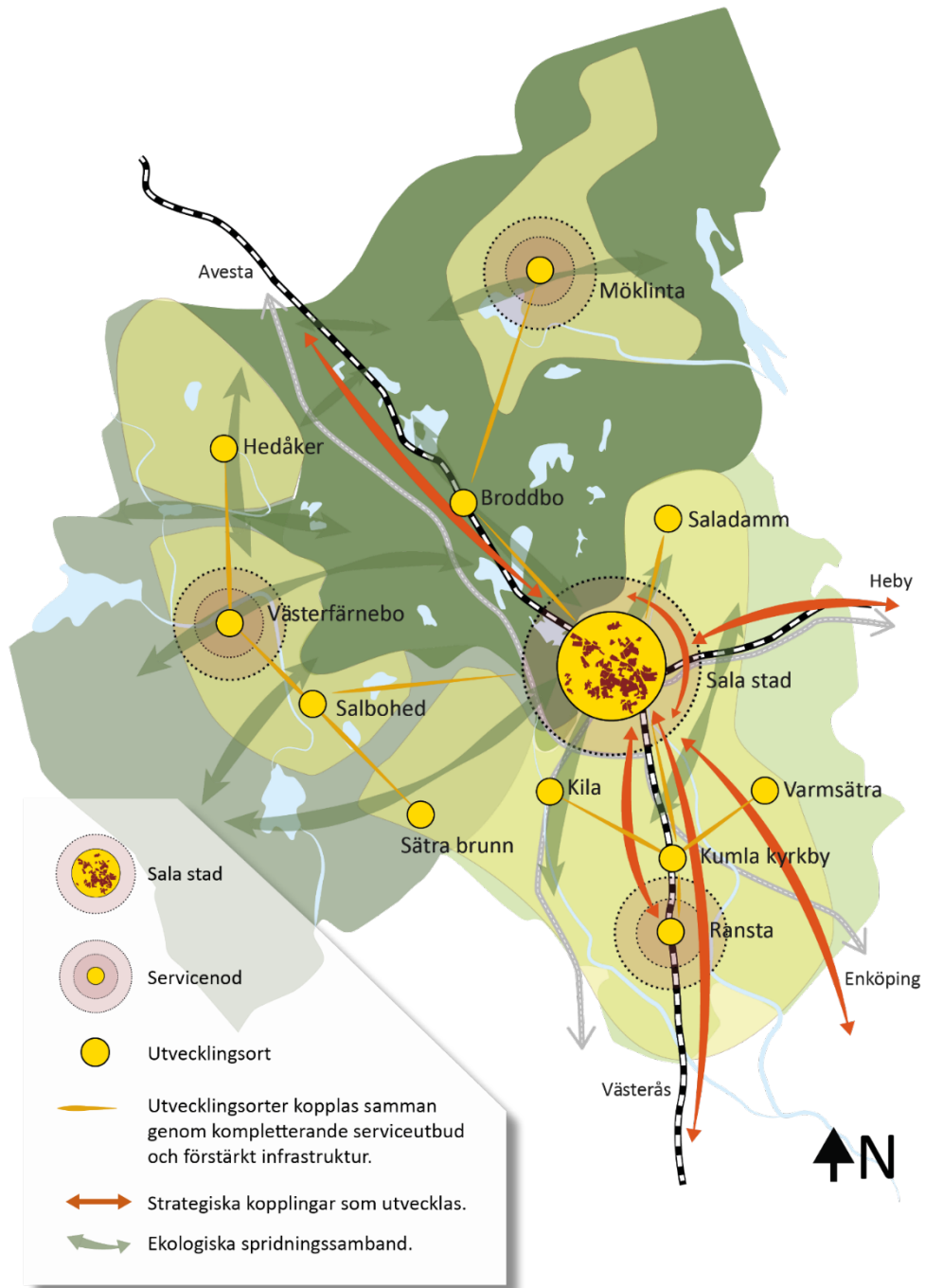
På landsbygden i Sala finns ett levande föreningsliv som främjar gemenskap, folkhälsa och ungas engagemang. Kommunen ger stöd till föreningar som utvecklar kultur- och fritidsutbudet, samtidigt som samlingslokaler och bygdegårdar värnas och stärks som betydelsefulla mötesplatser.

Fiberutbyggnaden når idag cirka 95% i tätorten och 75% på landsbygden. Tillgång till snabbt bredband är avgörande för landsbygdens attraktivitet och möjligheter att utvecklas. En väl utbyggd digital infrastruktur bidrar till att hushåll, företag och föreningar kan leva och verka på likvärdiga villkor som i tätorten. Därför ses bredband som ett femte transportslag och en nyckel för att knyta ihop hela kommunen.

Det lokala vägnätet omfattar ungefär 1 600 kilometer grusväg. Åtgärder för bärighet och trafiksäkerhet är avgörande för jord och skogsbrukets transporter och skolskjutsar.

Företagandet på landsbygden domineras av de gröna näringarna, som står för cirka 30% av alla företag i kommunen. Besöksnäringen består främst av småskaliga verksamheter inom natur- och djurbaserade upplevelser, ofta i kombination med annan sysselsättning. Utbyggda leder, naturreservat och vattenvägar skapar förutsättningar för fler företag att utvecklas.

I Sala är landsbygden inte bara ett geografiskt område – den är en resurs för livsmedelsförsörjning, klimatomställning, företagande, turism och attraktiva livsmiljöer.

Figur 3. Karta över utvecklingsinriktning för Sala kommun 2050.

4 FOKUSOMRÅDEN, INRIKTNING OCH ÅTGÄRDER

Strategiska fokusområden

Strategiska fokusområden och uttalade riktningar med tillhörande åtgärder som kommunen ansvarar för eller samordnar, skapar en tydlighet i kommunens vilja, ambitioner och förutsättningar. Programmet utgör på det sättet en gemensam grund och ett underlag inför planering och beslut som rör landsbygden.

Samtliga fokusområden är viktiga för landsbygdens utveckling. Under denna programperiod prioriteras dock följande områden särskilt i planering och uppföljning:

- Förutsättningar för företagande och gröna näringar
- Tillgänglighet genom fungerande kollektivtrafik, god vägstandard och digital infrastruktur
- Säkrad kommersiell service i kommunens olika delar
- Stärkt lokal beredskap och livsmedelsförsörjning
- Tydlig dialog och återkoppling till landsbygdsinvånare

Genomförandet sker inom ordinarie styrning och befintliga resurser.

4.1 Dialog, kommunikation och samverkan som drivkraft för landsbygdsutveckling

Inriktning: Sala kommun säkerställer en öppen, regelbunden och inkluderande dialog med landsbygdens invånare, företag och föreningar. Beslutsprocesser ska präglas av transparens och landsbygdsperspektivet ska beaktas i samtliga nämnder och förvaltningar.

Bakgrund och nuläge: Dialogerna som ligger till grund för programmet visar att invånare på landsbygden önskar ökad kommunal närvaro. Programmet lägger därför stor vikt vid dialog och samverkan. För att kommunikationen mellan kommunen och landsbygden ska fungera krävs god kunskap om de olika kommundelarnas förutsättningar; karaktär och nyckelpersoner, hos både tjänstemän och politiska nämnder. Ansvar för dialog i specifika frågor ligger idag främst hos den berörda verksamheten.

I Sala finns en lokal överenskommelse (LÖK) om principer för samverkan mellan civilsamhället i Sala och Sala kommun. Överenskommelsen skapar förutsättningar för den idéburna sektorn att delta i arbetet med samhällsutvecklingen, och kan läsas i sin helhet i bilaga.

Ökad kommunal närvaro på landsbygden skapar förutsättningar för god dialog, förståelse och samsyn inför beslut som påverkar de som verkar och bor där. Redan idag genomförs regelbundna företagsbesök på landsbygden och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) ingår i Näringslivsrådets referensgrupp, där teman som exempelvis upphandling och byggklar mark diskuteras. Landsbygdsperspektivet integreras i alla kommunens beslut genom en checklista som säkerställer hänsyn till service och utveckling på landsbygden.

Landsbygdsråd som brygga och dialog

Som nästa steg etableras ett landsbygdsråd med representanter från civilsamhället, företag och kommunen. Rådet har en viktig roll i genomförandet av landsbygdsprogrammet och fungerar som en brygga mellan kommunen och landsbygdens aktörer. Genom rådet skapas förutsättningar för öppen dialog och samverkan i frågor som rör landsbygden.

Rådet utgör ett forum där erfarenheter, behov och idéer kan delas och diskuteras. Det ger kommunen värdefull återkoppling inför beslut och prioriteringar och fungerar därmed som ett viktigt bollplank i arbetet med landsbygdsutveckling.

Landsbygdsrådet bidrar till att stärka delaktighet, dialog med bygderna och ökad insyn i frågor som rör landsbygdsutvecklingen. Rådets arbete ska stödja genomförandet av landsbygdsprogrammet och bidra till att utveckla landsbygdens förutsättningar i linje med programmets inriktningar och intentioner.

Vid införande av bygdepeng som verktyg för att stödja lokala utvecklingsprojekt ska landsbygdsrådet ges en rådgivande roll i frågor som rör prioritering och fördelning av medlen.

Åtgärder

- Inrätta ett Landsbygdsråd med representanter från civilsamhället, företag, tjänstepersoner och politik.
- Undersöka möjligheten till utökad kommunal service i anslutning till befintliga tjänster, exempelvis bibliotek.
- Stödja samlingslokaler samt kultur- och fritidsutbud på landsbygden.
- Uppmuntra och visa på möjligheten med samverkansprojekt exempelvis inom ramen för Leader.
- Landsbygdsperspektiven ska beaktas när kommunen besvarar externa remisser.
- Regelbundet genomföra träffar för företag på landsbygden.
- Öka kommunens kommunikation om lokala perspektiv, lokal utveckling och satsningar som görs på landsbygden.

- Vid landsbygdsutveckling ska mål för social hållbarhet, i linje med Agenda 2030, beaktas.

4.2 Kommersiell service.

Inriktning: Verka för att en livskraftig kommersiell service med dagligvaror, drivmedel, paket- och betalningslösningar ska finnas tillgänglig inom rimligt avstånd för boende, företag och besökare på landsbygden. I kommunens olika kommundelar bör grundläggande service kunna finnas genom bemannade eller obemannade lösningar, på en eller flera platser inom området.

Bakgrund och nuläge: Lanthandlarna är viktiga nav för handel, service och sociala möten, men de verkar med små marginaler. Tank- och laddstationer saknas på flera håll och kontanthantering har minskat kraftigt. E-handel har ökat efter pandemin, vilket ställer krav på fler paketombud och utlämningslösningar.

Redan idag ger kommunen stöd och råd till företag som vill etablera och utveckla service på landsbygden. Ett etablerat samarbete med Tillväxtverket och Region Västmanland möjliggör för aktörer att utnyttja det stöd som finns för kommersiell service i glesbygd.

Utvecklingen av kommersiell service är samtidigt beroende av marknadens förutsättningar samt regionala och statliga stödstrukturer. Kommunens roll är att vara samverkanspart och möjliggörare genom planering, dialog och samordning, inte ensam huvudaktör.

Utbyggnad av laddinfrastruktur vid lanthandlare, servicepunkter och andra mötesplatser ses som en viktig del i denna utveckling, både för att förstärka serviceutbudet och för att öka byarnas attraktivitet för boende, företag och besökare.

Åtgärder

- Förnya Serviceplan Sala kommun 2022–2025. Planen ska tydliggöra ansvar, arbetssätt och samverkan kring servicefrågor samt utgå från behov och förutsättningar i kommunens olika kommundelar.
- Underlätta etablering av obemannade butiker och digitala servicepunkter i byar eller kommundelar utan dagligvaruhandel, för att stärka tillgången till grundläggande service inom rimligt avstånd.
- Stödja aktörer som vill etablera ladd- och tankstationer i kommunens olika delar, med särskild hänsyn till områden där sådan service idag saknas.

4.3 Infrastruktur och kommunikationer

Inriktning: Landsbygden ska ha säkra, klimatsmarta transport- och kommunikationslösningar och god digital uppkoppling så att boende, företag och besökare når service och arbete på ett likvärdigt sätt som i Sala stad. Särskild vikt ska läggas vid att stärka tillgängligheten mellan kommunens kommundelar och till Sala stad genom fungerande kollektivtrafik, god vägstandard och robust digital infrastruktur.

Bakgrund och nuläge: Översiktsplan för Sala kommun 2050 kopplar tydligt ihop fysisk transportsatsning (väg, cykel, buss, järnväg) med digital uppkoppling för att ge landsbygdsbor samma tillgänglighet till arbete, utbildning och service som tätorter, samtidigt som hållbarhet och minskat bilberoende prioriteras.

Gång och cykel är förstahandsval för korta resor där nya stråk ska knyta ihop utvecklingsorter, servicenoder och Sala stad. Målet är att det ska vara möjligt att åka kollektivt i hela kommunen. Ett fungerande kollektivtrafiksystem förutsätter samverkan med Region Västmanland, som ansvarar för regional kollektivtrafik, medan kommunen verkar genom planering, dialog och prioriteringar i den fysiska planeringen.

Ett väl fungerande vägnät med god framkomlighet, bärighet och trafiksäkerhet är avgörande för landsbygdens företagande, transporter och tillgång till samhällsservice i kommunens olika delar. Ansvarsfördelningen mellan kommunen, Trafikverket och enskilda väghållare kräver därför tydlig samverkan och gemensamma prioriteringar för att säkerställa likvärdiga förutsättningar i hela kommunen.

Utvecklingsarbetet fokuserar på hela-resan-principen där tågresor utgör stommen och bussar matas till tågen i Sala och Ransta. En andra plattform, pendlarparkering, gångbro och förbättrad samordning mellan buss och tåg i Ransta är önskvärt och något som kommunen arbetar långsiktigt med.

Digital infrastruktur är en förutsättning för likvärdig tillgång till arbete, service och företagande i kommunens olika delar. Utbyggnaden är i huvudsak marknadsdriven och sker genom privata aktörer. Kommunen ska verka som möjliggörare genom planering, samverkan och effektiva tillståndsprocesser för att förbättra täckningen där behov finns.

Laddinfrastruktur för elfordon är en viktig del av omställningen till klimatsmarta transporter. Eftersom merparten av laddningen sker vid bostaden är tillgången till publik laddinfrastruktur särskilt betydelsefull vid målpunkter såsom affärer, arbetsplatser och offentliga lokaler i kommunens olika delar. Kommunens roll är att genom planering och genomförande av sin laddinfrastrukturplan underlätta etableringar på strategiska platser, i samverkan med privata och regionala aktörer.

Åtgärder

- Fortsatt arbete för att uppföra laddinfrastruktur vid offentliga lokaler och strategiska målpunkter i kommunens olika delar.
- Ta fram en väg- och bärighetsplan i samverkan med Trafikverket och vägsamfälligheter för att prioritera underhåll, framkomlighet och snöröjning utifrån hela kommunens behov.
- I samarbete med Trafikverket och Region Västmanland verka för fler regionala gång- och cykelvägar mellan utvecklingsorterna, som knyts samman med Sala stad och kompletteras med kommunala gång- och cykelvägar som binder ihop befintliga stråk.
- Stödja bredbandsutbyggnad där tillräcklig täckning ännu inte finns, genom samverkan och planeringsstöd.

4.4 Hållbar bostadsutveckling

Inriktning: Ett varierat och hållbart bostadsutbud som möjliggör inflyttning, åldersanpassat boende och attraktiva livsmiljöer på landsbygden.

Bakgrund och nuläge: Landsbygden står inför särskilda utmaningar på bostadsmarknaden, med låg omsättning och begränsat utbud av bostäder som möter olika behov. För att skapa rörelse på marknaden och möjliggöra inflyttning, krävs insatser som främjar flyttkedjor och tillgängliga boendialternativ. Kommunens roll blir att skapa förutsättningar för bostadsutveckling stegvis och i strategiska lägen där det ger störst effekt, med hänsyn till platsens stora geografiska yta och kommunens ekonomiska resurser.

Sala kommuns översiktsplan anger att ny bebyggelse och kommunala investeringar i första hand ska placeras där skola, grundläggande service och kollektivtrafik redan finns, för att stärka det lokala samhället och minska transportbehovet.

Från och med den 1 juli 2025 gäller nya strandskyddsregler. Förändringen skapar större möjligheter till utveckling i strandnära lägen, vilket stärker landsbygdens attraktivitet och ger bättre förutsättningar för boende, företagande och besöksnäring.

En handlingsplan för Sala kommuns bostadsförsörjning tas fram 2026. Handlingsplanen ska beskriva hur kommunen arbetar för att säkerställa tillgången på bostäder, både nu och i framtiden, samt vilka typer av bostäder som behövs för att möta invånarnas behov.

Åtgärder

- Samverka med fastighetsägare och byggaktörer för att skapa bostäder som lockar till inflyttning och gynnar flyttkedjor.

- Handlingsplan för bostadsförsörjning tas fram, som tydliggör och sätter mål för bostadsbyggnation på landsbygden.

4.5 Förutsättningar för företagande

Inriktning: Landsbygden ska erbjuda goda och hållbara förutsättningar för befintliga företag, nyföretagande och etableringar. Kommunen ska bidra till en företagsvänlig miljö med snabb och tydlig service, tillgång till mark, infrastruktur och nätverk samt ett företagsklimat som främjar samverkan.

För att uppnå detta ska kommunen arbeta samordnat mellan berörda förvaltningar i frågor som rör företagets etablering och expansion, så att processer upplevs effektiva, förutsägbara och samlade.

En långsiktig planberedskap i form av detaljplanerad verksamhetsmark i utpekade utvecklingslägen är en viktig del av kommunens långsiktiga näringslivsarbete och skapar förutsättningar för både expansion av befintliga företag och nya etableringar.

Bakgrund och nuläge: Företagen skapar jobb, service och tillväxt. Cirka 60 % av kommunens företag finns på landsbygden; 30 % inom de gröna näringarna och många inom besöksnäringen.

Sala kommuns Översiktsplan 2050 uttrycker att näringslivet ska ges rätt förutsättningar genom nya etableringslägen nära riksvägar och järnväg, med särskild vikt vid gröna, klimatsmarta verksamheter och en växande besöksnäring.

Landsbygden rymmer ett brett spektrum av verksamheter inom exempelvis hantverk, bygg och anläggning, tekniska tjänster, transport, handel, småskalig industri, kultur och kreativa näringar samt kunskaps- och tjänsteföretag. Den ökade möjligheten till distansarbete och digitala arbetssätt har ytterligare stärkt förutsättningarna för platsoberoende företagande och boende på landsbygden.

Denna mångfald av företag är avgörande för en levande landsbygd, då den skapar arbetstillfällen, serviceunderlag och ekonomisk stabilitet i kommunens olika kommundelar.

Besöksnäringen är en viktig och växande basnäring som bidrar till sysselsättning, attraktivitet och lokal utveckling. Den ger instegsjobb, är platsbunden och personalintensiv samt stärker kommunens attraktivitet. Många företag är små och drivs av personer bosatta i kommunen, vilket gör deras utveckling avgörande för landsbygdens livskraft. Näringslivet är nära sammanlänkad med offentliga strukturer som evenemang, boende, mat och tillgänglighet – där allt från skyltning till laddinfrastruktur spelar roll.

Det finns starka synergier mellan besöksnäringen och de gröna näringarna. Jord- och skogsbruket formar landskapet som lockar besökare, samtidigt som efterfrågan på lokala produkter, gårdsbutiker och naturbaserade aktiviteter ökar. Många lantbruk kombinerar därför primärproduktion med besöksverksamhet.

De flesta företagare är även bosatta i kommunen. Det är de befintliga företagens vilja att verka och växa i Sala som avgör hur väl vi lyckas locka till oss fler besökare, invånare och företag. Därför är kommunens satsningar på platsutveckling, bostäder, infrastruktur, kollektivtrafik och service avgörande förutsättningar för företagande på landsbygden.

Genom kommunens lotsfunktion och samarbete med aktörer som Regionen, Nyföretagarcentrum, ALMI och Coompanion erbjuds stöd anpassat efter företagens behov. Samordning mellan berörda förvaltningar säkerställer att företagare möter en tydlig och effektiv kommun i etablerings- och utvecklingsfrågor. Förbättrad service, effektiv ärendehantering och samordnade nätverk inom besöksnäring och platsutveckling bidrar till ett stärkt företagsklimat i hela kommunen.

Sala har över 700 företag inom de gröna näringarna och en viktig roll i länets livsmedelsförsörjning. Genom upphandlingar och utbildningsinsatser ges lokala producenter bättre möjligheter att teckna avtal med kommunen. Detta stärker både företagen och livsmedelsförsörjningen.

Utmaningarna är dock stora: små marginaler, höga produktionskostnader, beroende av globala marknader samt svårigheter med generationsskiften och arbetskraftsförsörjning. För att stärka lönsamheten krävs nya affärsmodeller, mer förädling, diversifiering och gemensamma säljkanaler.

Åtgärder

- Det ska finnas detaljplanerad mark som möjliggör utveckling vid de tre servicenoderna som är utpekade i översiktsplanen.
- Genom att anpassa upphandlingar med proportionerliga och marknadsanpassade krav kan fler lokala producenter lämna anbud. Det stärker deras möjligheter att konkurrera och bidrar samtidigt till en mer hållbar livsmedelsförsörjning.
- Anordna återkommande utbildningar i anbudslämning för livsmedelsproducenter.
- Vara partner i utvecklingsprojekt (t.ex. Leader) som stärker landsbygdsföretag och besöksnäring.
- Främja nya etableringar längs kedjan från producent till konsument i enlighet med det näringslivsstrategiska programmet 2026 - 2036.

- Fördjupa dialogen med de gröna näringarna genom löpande kontakt med LRF kommunavdelning, Landsbygdsråd och Lokalt krishanteringsråd.
- Säkerställa tidig dialog i samhällsplaneringen (t.ex. vid detaljplaner, infrastruktur och VA-frågor) så att lantbrukens behov beaktas.

4.6 Attraktivitet

Inriktning: Sala ska stärka platsens varumärke genom att tydligt och samlat kommunicera sina styrkor – kulturarv, levande landsbygd och gröna kvaliteter – för att locka fler besökare, nya invånare och företagare.

Bakgrund och nuläge: Firandet av Salas 400-årsjubileum 2024 bidrog till att stärka arbetet med platsutveckling. Genom att lyfta både stad och landsbygd skapades en positiv, sammanhållen bild av kommunen. Utvärderingen visar att omvärlden fick en stärkt bild och besökare ett positivt intryck av Sala. Eftersom människor ofta väljer att bo och starta företag på platser de besökt och uppskattat, är det viktigt att förvalta jubileets erfarenheter. Gröna näringar, tillgänglig natur, bevarade kulturmiljöer och en levande landsbygd är nycklar i arbetet.

Åtgärder

- Arbeta systematiskt med platsutveckling och marknadsföring där kedjan besökare → inflyttare → etableringar är vägledande.
- Utgå från definierade målgrupper i Näringslivsstrategiskt program 2026–2036 vid all marknadsföring.
- Driva platsutveckling och marknadsföring i samverkan mellan kommunens verksamheter och aktörer inom besöksnäringen.
- Sätta Salas unika tillgångar – kulturarv, natur och landsbygd – i centrum och följa varumärkesplattformen i all extern kommunikation om landsbygden.

4.7 Stärkt beredskap

Inriktning: Sala kommun strävar tillsammans med de gröna näringarna och civilsamhället mot att utveckla en väl fungerande beredskap för att hantera kriser och ytterst krig. Lokal livsmedelsproduktion och långsiktigt skydd av jordbruksmark ses som centrala pusselbitar i ett robust totalförsvär.

Bakgrund och nuläge: En stark lokal livsmedelsproduktion kan bidra till att minska sårbarheten vid nationella och globala störningar i transporter och leveranskedjor. Samtidigt kan lokala kriser exempelvis extremväder, sjukdomsutbrott eller längre elavbrott slå hårt mot just de producenter som

samhället förlitar sig på. Det är därför viktigt att kombinera lokal resiliens med regional och nationell samverkan, så att livsmedelsförsörjningen blir robust både vid lokala och mer omfattande kriser.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 slår fast att jordbruksmarkens brukningsvärde ska värnas och att ny bebyggelse på åkermark ska prövas restriktivt. Ett nära samarbete mellan kommunen och lantbruksföretagen är därför avgörande i beredskapsarbetet. Salas jordbruk präglas i hög grad av primärproduktion och är svagare på förädling, lager och transport. I det näringslivsstrategiska programmet 2026-2036 lyfts arbetet med att stärka kedjan från producent till konsument som ett prioriterat område.

Sala kommun har inrättat trygghetspunkter som aktiveras vid samhällsstörningar, till exempel längre elavbrott eller kriser. De fungerar som samlingsplatser för information, värme, vatten och stöd, och är idag lokaliserade till Lärkan sportcenter i Sala, Möklinta skola, Ransta skola samt Västerfärnebo skola. Kommunen satsar även på en mobil trygghetspunkt som kan placeras där behovet är som störst. Trygghetspunkterna är en del av den lokala beredskapen i kommunens olika kommundelar och ska vara tydligt definierade i beredskapsplaneringen genom fasta eller mobila lösningar utifrån områdets behov och förutsättningar.

Civilsamhällets engagemang är en viktig del av kommunens samlade beredskap. I samverkan med kommunen kan bygdegårdar och andra samlingslokaler komplettera trygghetspunkterna och därigenom bidra till stärkt lokal resiliens och trygghet i kommunens olika delar vid samhällsstörningar.

Åtgärder

- Etablera ett Lokalt krishanteringsråd som involverar lantbruksföretag och aktörer i hela livsmedelskedjan i kommunens beredskapsplanering.
- Utredda möjligheten till fleråriga avtal med lantbrukare och lokala livsmedelslager för att stärka beredskapen för krislägen eller höjd beredskap.
- Fördjupa samverkan med centrala myndigheter, Länsstyrelsen och andra relevanta aktörer genom gemensamma övningar och kunskapshöjande insatser.
- Utveckla forum för dialog med civilsamhällets representanter kring beredskapsfrågor.

4.8 Säkrad livsmedelsförsörjning

Inriktning: Sala kommun ska bidra till en robust och långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning genom att stärka hela kedjan från jord till bord. Genom att

skapa goda förutsättningar för lokal produktion, förädling och distribution av livsmedel bidrar kommunen till ökad självförsörjningsförmåga och minskad sårbarhet vid störningar i nationella och globala leveranskedjor.

Bakgrund och nuläge: Frågan om livsmedelsförsörjning har fått ökad aktualitet genom klimatförändringar, pandemier och geopolitiska kriser. Nationellt och regionalt betonas behovet av en högre självförsörjningsgrad och robustare försörjningskedjor. Västmanlands regionala livsmedelsstrategi lyfter fram fyra utvecklingsområden: upplevelsemat, krismat, viltmat och länets mat, där robusthet och ökad produktion är centrala mål.

Sala kommun har en stark bas inom de gröna näringarna, med cirka 700 verksamma företag, och i översiktsplanen framhålls livsmedelsproduktion som en viktig ekosystemtjänst för en robust och klimatsmart utveckling. Samtidigt står näringen inför utmaningar kopplade till generationsväxling, lönsamhet och behov av innovation samt anpassning till förändrat klimat och ökade beredskapskrav.

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i arbetet med att stärka den lokala livsmedelskedjan. Genom att möjliggöra för lokala producenter att delta i upphandlingar bidrar kommunen både till marknadsutveckling och till en mer robust livsmedelsförsörjning.

Åtgärder

- Verka för bättre förutsättningar för små och medelstora producenter att delta i offentlig upphandling och utveckla närproducerad mat till skolor, äldreomsorg och andra verksamheter.
- I samverkan med andra aktörer främja och stödja utveckling av nya produkter, insatsvaror och förädlingsled samt digitala och cirkulära lösningar inom livsmedelskedjan.
- Verka för att stärka lokala marknader för viltkött och andra resurser från skog och vatten.

4.9 Miljö, klimat och biologisk mångfald på landsbygden

Inriktning: Landsbygden ska vara robust och klimatsmart. Jord- och skogsbruket, vattnet och kulturmiljöerna är motorer i omställningen till en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi.

Bakgrund och nuläge: Sala kommun och Region Västmanland betonar behovet av snabbare utsläppsminskningar, samtidigt som samhället måste anpassas till klimatförändringens effekter som skyfall, värmeböljor och förlust av biologisk mångfald. Bevarandet av jordbruksmark är en central del i översiktsplanen för att säkra resurser, minska klimatpåverkan och värna biologisk mångfald.

Kommunens arbete inom området sker i linje med nationella klimatmål samt kommunens egna styrdokument för klimat, energi och miljö. Landsbygdsutvecklingen ska bidra till minskad klimatpåverkan, stärkt biologisk mångfald och bevarade ekosystemtjänster, samtidigt som markens långsiktiga produktionsförmåga värnas.

Översiktsplanen lyfter fram vatten som en strategisk nyckelresurs och betonar naturbaserade lösningar. Grön infrastruktur som är sammanhängande band av gröna ytor som parker, naturområden och vegetation, tillsammans med blå ytor som vattendrag, våtmarker och dagvattensystem – planeras och sköts som en helhet. Syftet är att skydda dricksvattnet och minska risken för översvämningar. Det strategiska vattenarbetet drivs i samverkan genom Sagåns och Svartåns vattenråd.

Invasiva arter är ett växande problem som hotar lokala ekosystem och behöver hanteras i samband med exploatering och utvecklingsprojekt. Kommunen knyter arbetet till Länsstyrelsens insatser för att begränsa spridning, höja kunskap och samordna åtgärder.

Åtgärder

- Arbeta för ökad produktion av förnybar energi samt energilagring genom tematiska tillägg till översiktsplanen.
- Stödja företagens gröna omställning via omvärldsbevakning, utbildningar och riktad information.
- Främja hållbara transporter genom utbyggda gång- och cykelvägar, samordnad kollektivtrafik och laddinfrastruktur.

5 FRÅN ORD TILL HANDLING

Detta avsnitt beskriver hur Sala kommun omsätter landsbygdsprogrammets inriktning i genomförande, samverkan och uppföljning.

5.1 Genomförande i ordinarie styrning

Landsbygdsprogrammets intentioner genomförs inom ramen för kommunens ordinarie styrmodell och budgetprocess.

- Handlingsplaner kopplade till översiktsplanen och Näringslivsstrategiskt program 2026–2036 konkretiserar åtgärder med ansvar och tidplan.
- Verksamhetsplaner och nämndbudgetar integrerar relevanta åtgärder inom respektive ansvarsområde.
- Projektportföljen för samhällsbyggnad uppdateras årligen och tydliggör investeringar i servicenoder, infrastruktur och bostadsutbyggnad.

Genom att landsbygdsperspektivet integreras i ordinarie planering säkerställs att programmet inte utgör ett parallellt system utan en del av kommunens samlade utvecklingsarbete.

5.2 Samverkan och dialog

Landsbygdsutveckling sker i samverkan mellan kommunen, näringslivet, civilsamhället och regionala aktörer.

- Verksamhetsöverskridande samarbete mellan förvaltningar stärker samordningen av insatser.
- Partnerskap med Region Västmanland, Länsstyrelsen, Leader Nedre Dalälven, myndigheter, akademi, företag och föreningar möjliggör utvecklings- och innovationsprojekt.
- Rådsstrukturen – Landsbygdsråd, Lokalt krishanteringsråd och Näringslivsråd – utgör forum för kontinuerlig dialog, erfarenhetsutbyte och gemensam problemlösning.

Dialog och samverkan är en förutsättning för att programmets prioriteringar ska få genomslag i hela kommunen.

5.3 Finansiering

Genomförandet av programmet sker inom befintliga ekonomiska ramar samt genom samverkan med externa finansiärer.

- Kommunala investeringar i budget och flerårsplan, exempelvis inom VA, vägar, skolor, kultur, idrott och digital infrastruktur.
- Statliga och regionala stöd, såsom Klimatklivet, landsbygdsstöd och Leader.
- Offentlig–privat samverkan där företag, föreningar och stiftelser medfinansierar lokala satsningar.
- EU-medel genom exempelvis Interreg och strukturfonder kan utgöra möjlig finansiering i särskilda projekt.

Programmet i sig innebär inga nya ekonomiska åtaganden utan vägleder prioriteringar inom befintliga ramar.

5.4 Uppföljning

Landsbygdsprogrammets genomförande följs upp inom ramen för kommunens ordinarie styr- och uppföljningsprocesser. Programmet kompletterar kommunens ordinarie planering och uppföljning och etablerar därmed inte ett parallellt system eller särskilda krav på rapportering. Uppföljningen fokuserar på genomförda insatser, hur programmets prioriteringar integrerats i verksamheterna samt bedömningar av utvecklingen inom programmets fokusområden.

Som stöd kan befintliga statistikunderlag, verksamhetsdata och relevanta regionala och nationella kunskapsunderlag användas.

Ett rådgivande forum motsvarande ett landsbygdsråd ska fungera som arena för återkommande kvalitativ uppföljning, dialog och lärande om programmets genomförande.

5.5 Ansvar och revidering

Kommunfullmäktige beslutar om landsbygdsprogrammets övergripande inriktning. Kommunstyrelsen har ett samordnande ansvar för programmets genomförande och uppföljning.

Respektive nämnd ansvarar för att beakta landsbygdsperspektivet inom sina verksamhetsområden och integrera programmets prioriteringar i planering, genomförande och uppföljning av verksamheten.

En utsedd funktion inom kommunen ansvarar för att samordna arbetet, stödja dialogen med landsbygdens aktörer samt följa utvecklingen inom programmets fokusområden.

Landsbygdsprogrammet är ett strategiskt dokument som ska fungera som vägledning för kommunens arbete med landsbygdsutveckling. Programmet kan vid behov aktualiseras eller revideras om förutsättningarna förändras.

En samlad översyn bör göras minst en gång per mandatperiod.

6 SLUTORD

Landsbygden är en viktig del av Sala kommuns identitet, livskraft och framtida utveckling. Genom detta landsbygdsprogram tydliggörs kommunens inriktning för att stärka förutsättningarna för boende, företagande och livskvalitet i hela kommunen.

Programmet ska fungera som en gemensam vägledning för kommunens arbete och bidra till att landsbygdsperspektivet beaktas i planering, beslut och utvecklingsinsatser. Genom samverkan mellan kommunen, näringslivet, föreningslivet och lokala initiativ kan förutsättningarna för en levande och hållbar landsbygd stärkas.

Utvecklingen av landsbygden är ett långsiktigt arbete som kräver dialog, samarbete och förmåga att möta nya möjligheter och utmaningar. Landsbygdsprogrammet ska fungera som ett stöd för att samla och stärka detta arbete i hela Sala kommun.

7 BILAGOR

Referensbilagor

Kommunala styrdokument

- Handlingsplan för bostadsförsörjning
- Platsvarumärkesstrategi
- Policy Sala kommunens markägarskap
- Serviceplan för Sala kommun

Övriga bilagor

- Lokalekonomisk analys (LEA) Möklinta
- Lokalekonomisk analys (LEA) Svartådalen
- Intresseföreningen Nedre Dalälven - utvecklingsstrategi
- Leader Nedre Dalälven - stadgar

Landsbygdsprogram Sala kommun
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

